

tvoří soupis archivních pramenů vztahujících se k dějinám klementinské tiskárny z fondu Národního archivu. Doplněn je soupisem literatury a v přílohách i reprodukcemi a edicemi několika nejdůležitějších dokumentů. Autorka ve své práci programově opomíjí rozbor tiskařské produkce jezuitské tiskárny, kterému se rozhodla věnovat v rámci doktorského studia. Práce je proto koncipována tak, aby excerpcí a přehledným shrnutím pramenného materiálu poskytla solidní základ k následné analýze typologické stránky tiskařské produkce klementinské tiskárny i jejího edičního programu. Současná publikace, vybavená rozsáhlým poznámkovým aparátem a resumé v němčině a v angličtině, tedy spolu s očekávanými výsledky získanými v rámci doktorského studia Moniky Koldové slibuje nabídnout ucelený a prohloubený pohled na dějiny jezuitského knihtisku v Praze, obohacený o řadu původních údajů.

Hana Beránková

■ **Petr VOIT, Encyklopedie knihy. Starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století. Papír, písmo a písmolijectví – grafické techniky – knižní dekor a ilustrace – knižní vazba – ilustrátoři a kartografové – tiskaři, knihkupci a nakladatelé – žánry a formy vydání.**

Praha, Nakladatelství Libri ve spolupráci s Královskou kanonií premonstrátů na Strahově 2006. 1352 s. (Biblioteca Strahoviensis. Series monographica 2)

Recenze či zpráva o novince v odborné literatuře bývá publikována, samozřejmě v závislosti na periodicitě časopisu, nejpozději do dvou let po vstupu na knižní trh, takže v tomto ohledu porušujeme v současném svazku našeho časopisu tyto zvyklosti hned několika zprávami. Jde však o publikace, které si zaslouží i opožděného a opakovaného připomenutí. V míře nejvyšší to platí o *Encyklopedii knihy* Petra Voita, která po svém vydání vyvolala tolik reakcí v odborném tisku i ve veřejnoprávních médiích, že by se mohlo zdát, že ke všem těmto hodnocením a rozborům již není co dodat. Opomenout toto dílo v knihovědném časopisu však jednak nelze a jednak je možné právě v časovém odstupu potvrdit jeho užitečnost.

Téměř všemi předešlými publikovanými recenzemi a zprávami se táhne jako společný leitmotiv obdiv k objemu encyklopedie sestavené jediným autorem. Bylo by však mylné a autorovu práci snižující, kdyby se tato pozoruhodnost nějak přednostně prosadila v hodnotících kritériích vydané publikace. Nehledě k tomu, že například právě objemnost svazku, navozujícího svými rozměry dávne středověké kodexy, se v praxi ukazuje jako velmi nevýhodná, zejména pro ty, kteří *Encyklopedii knihy* potřebují konzultovat častěji (doufejme, že další předpokládané vydání od této podoby ustoupí). A aniž bychom snižovali autorovu píli a soustředěné plné odevzdání se přípravě encyklopedie, není mezi vědci jistě jediný, kdo obětoval léta tiché práce jednomu dílu, na úkor oceňovaného usilovného zvyšování statistiky svých publikovaných statí.

Nejpodstatnější na vydání *Encyklopedie knihy* je skutečnost, již také komentovaná, že P. Voit vytvořil konzultativní příručku, jaká v české knihovědě nemá obdoby a nebyl v její historii ani zaznamenán pokus o sestavení podobného přehledu. Odborníkům, studentům i laickým zájemcům o dějiny knihtisku v období ruční sazby se autorovým přičiněním dostalo základního kompendia, které shrnuje nejen dosavadní poznatky dosažené českými i zahraničními badateli, ale rovněž i výsledky vlastního autorova studia pramenů. To, co v Čechách i ve světě mezi 15. a 19. stoletím souviselo s obsahem, formou, výrobou i distribucí ručně

tištěné knihy, pojednává autor *Encyklopedie* prostřednictvím 2 420 hesel (z toho 1 371 biografických, 127 geografických a 922 věcných), doprovázených 635 reprodukcemi, několikaletými rejstříky a obsáhlým soupisem odborné literatury. Zde je třeba podtrhnout významné autorovo pojetí osnovy hesel – kromě nezbytných odkazových propojení na příbuzná hesla u termínů, použitých ve výkladu, uvádí pod hesly ještě stručné citace zdrojových spisů, v nichž zájemce může najít další rozšiřující podrobnosti či si uvedené údaje ověřit. Rozsah P. Voitem využití literatury je impozantní, jak ostatně v případě takového díla ani jinak být nemůže. Zároveň však její množství a tematické složení rovněž svědčí o směřování knihovědného výzkumu u nás i v zahraničí. Jeho hodnocení ostatně podává autor v předmluvě, která je v podstatě shrnutím jeho vlastních názorů na dosavadní tradované pojetí především dějin českého knihtisku, s poukazem na bílá místa domácí knihovnědy. Na rozdíl od monografie, kterou lze přečíst od začátku do konce, z encyklopedické publikace, podobně jako z obsáhlých soupisových děl, je nemožné krátce po vydání vypsát chyby či mylná tvrzení. Zkušenosti praví, že teprve jejich soustavnějším využíváním se přijde na nesrovnalosti či omyly. Je tedy pravděpodobné, že se objeví připomínky též k *Encyklopedii knihy* (někomu bude chybět výklad určitého termínu, který by tam podle něj měl být zařazen, jiný nebude souhlasit s údaji toho či onoho hesla apod.). Ten, kdo někdy byl jen spolupracovníkem na tvorbě encyklopedických hesel, dobře zná základní problém: fakta, jež sám nezná z autopsie, musí přebírat z prací jiných specialistů, kteří mnohdy nejsou jednotní a není-li možno v rámci hesla upozornit i na odlišné údaje, nezbyvá, než-li se rozhodnout pro výběr. Do této situace se nepochybně dostával i autor *Encyklopedie knihy*, byť je nasnadě, že jeho výhodou byla dlouholetá praxe v práci s prameny – nejprve s historickým fondem Národní knihovny ČR, poté s antikvárními zásobami starých tisků v renomovaném pražském antikvariátu a naposledy se vzácnými knižními sbírkami Strahovské knihovny Královské kanonie premonstrátů. Předpokládané jednotlivé výhrady ovšem nikterak nemohou snížit historický význam autorova záslužného počínu. P. Voita jistě potěšilo, že *Encyklopedie knihy* obdržela Výroční cenu Českého literárního fondu v oblasti vědecké literatury za rok 2006, Cenu Magnesia Litera 2007 za nakladatelský čin, 1. místo v soutěži Kniha Libri na knižním veletrhu a literárním festivalu v Olomouci 2007, a že ji Jednota tlumočnicků a překladatelů ve 14. ročníku své soutěže prohlásila Slovníkem roku 2006 a v soutěži Nejlepší slovník za 15 let jí v roce 2008 přiznala 2. místo – největším uspokojením však může být to, že jeho *Encyklopedii* sotva kdo vbrzku překoná. Symbolicky by se mohla stát posilujícím impulsem do nové etapy české knihovnědy, již starší generace předaly své bibliografické i analytické výsledky, (samozřejmě v různé míře ovlivněné dobovými podmínkami, v nichž byly získávány), s nimiž nyní pokračovatelé mohou dál pracovat, kriticky je revidovat, rozšiřovat a v nových koncepcích i za pomoci převratných technologií úspěšně dospět syntéze, kterou měli stále na paměti jejich předchůdci, když sepišovali své dílčí práce a shromažďovali bibliografická data. Autor *Encyklopedie knihy* má navíc ještě jednu příležitost posílit nástup nové generace – jako docent na Ústavu informačních studií a knihovnictví Filosofické fakulty UK dostal šanci získat pro knihovědné bádání ty nejmladší zájemce.

Vzhledem k tomu, že knihovědné oddělení Knihovny Akademie věd ČR se zaujetím sledovalo přípravu *Encyklopedie knihy*, do jejíchž hesel mohly být včleněny i některé údaje z rukopisného materiálu *Bibliografie cizojazyčných bohemikálních tisků z let 1501–1800*, dohodlo se s autorem dlouhou dobu před publikováním jeho *Encyklopedie* na uspořádání malé výstavy, která by přiblížila její obsah návštěvníkům knihovny. Podle původního záměru se měla konat brzy poté, kdy se v listopadu 2006 *Encyklopedie knihy* dostala na pulty vybraných knihku-

pectví, z technických a provozních důvodů však musela být odložena o celý rok. Prostřednictvím hesel z *Encyklopedie* byl na 10 výstavních panelech podán průřez jejím obsahem a zároveň stručně i nástin vývoje knihtisku. Ukázky z *Encyklopedie* byly doplněny reprodukcemi i originály z historického fondu Knihovny AV ČR (cca 25.000 svazků), který knihovědné oddělení kromě své výzkumné a bibliografické činnosti rovněž spravuje.

A. Baďurová

Dříve publikované recenze, zprávy a rozhovory s autorem (bez nároku na úplnost):

- Encyklopedie knihy*. In: Typografia 110, 2007, č. 1, s. 30–31.
- Kamil Boldan, *Encyklopedie knihy*. In: Český časopis historický 105, 2007, č. 3, s. 723–725.
- Jaromír Císař, *Fascinující encyklopedie o historii knihy*. In: Grand Biblio 1, 2007, č. 1, s. 39–40.
- Eva Frimmová, *Encyklopedie knihy*. In: Historický časopis SAV 55, 2007, č. 3, s. 597–599.
- Jaroslava Kašparová, *Petr Voit – Encyklopedie knihy*. In: Knihovna 18, 2007, č. 1, s. 119–122.
- Klára Komorová, *Encyklopédia knihy – najnovšia publikácia k dejinám knižnej kultúry*. In: Kniha 2007, s. 342–343.
- Miloš Kovačka, *Encyklopédia knihy*. In: Knižnica 8, 2007, s. 56–58.
- Jaromír Kubíček, *Česká kniha v Evropě*. In: Čtenář 59, 2007, č. 3, s. 86–87.
- Jaromír Kubíček, *První česká encyklopedie knihy*. In: Duha. Informace o knihách a knihovnách z Moravy 21, 2007, č. 1, s. 22–23.
- Hedvika Kuchařová, *Petr Voit, Encyklopedie knihy. Starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*. In: Dějiny a současnost 29, 2007, č. 2, s. 45–46.
- Jan Linka, *Titanomachie*. In: Česká literatura 55, 2007, č. 3, s. 581–590.
- Pavel Mandys, *Prvenství a mýty našeho knihtisku. Petr Voit o své monumentální Encyklopedii knihy*. [Rozhovor] In: Týden 14, 2007, č. 8, s. 80–81.
- Petr Mašek, *Malá recenze velké knihy*. In: Tvar 28, 2007, č. 3, s. 23.
- Ivan Matějka, *Kniha o knihách, jaká tu ještě nebyla*. In: Hospodářské noviny, magazín Víkend 2, 12. 1. 2007, s. 22.
- Milena Nyklová, *Encyklopedie knihy. Rozhovor s autorem Petrem Voitem*. In: Čtenář 59, 2007, č. 3, s. 76–78.
- (PM), *Slovníkem roku je óda na knihu*. In: Právo, 5. 2. 2007, s. 15.
- Martin Rychlík, *Od Abela po Žitavu*. In: Euro, č. 2, 8. 1. 2007, s. 66–67.
- Zdeněk Šimeček, *Encyklopedie knihy. Starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*. In: Vlastivědný sborník moravský 59, 2007, č. 3, s. 321–326.
- Helena Saktorová, *Encyklopédia knižnej kultúry*. In: Literárny týždenník 21, 2008, č. 9–10, s. 12.
- Helena Stejskalová, *Encyklopedie knihy (recenze)*. In: Krok. Knihovnická revue Olomouckého kraje 4, 2007, č. 1, s. 30–31.
- Richard Šípek, *Encyklopedie knihy*. In: Wolfenbütteler Notizen zur Buchgeschichte 32, 2007, s. 59–60.
- Martin Valášek, *Největší kniha o knize*. In: Lidové noviny, příloha Orientace, 23. 12. 2006, s. VI.

- Petra Večeřová, *Anotace ke knize „Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století.“ (P. Voit). In: Člověk – Časopis pro humanitní vědy, 1. 5. 2007. [elektronický časopis <http://clovek.ff.cuni.cz>]*
- Michael Wögerbauer, *Petr Voit: Encyklopedie knihy. Starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století. (Eine Enzyklopädie des Buchs. Der ältere Buchdruck und verwandte Branchen von der Mitte des 15. bis zum Beginn des 19. Jahrhunderts.) In: Mitteilungen der Gesellschaft für Buchforschung in Österreich, Nr. 2007/1, s. 80–85.*
- Michael Wögerbauer, *Od Abela k Žaltáři. 350 let knihy v heslech. In: Česká literatura 2007, č. 3, s. 590–594.*

■ **Knižničná a informačná veda. Library and information science XXI. Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, XXI.**
Bratislava, Univerzita Komenského 2007. 139 s., il.

Dvacáté první číslo sborníku Filozofické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě vyšlo jako jubilejní sborník věnovaný doc. PhDr. Gabriele Žibritové, PhD. (nar. 1941), dlouholeté pracovníci Katedry knižničné a informační vědy Filozofické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě, jedné z významných postav v oblasti dějin slovenské knižní kultury.

Profesní a vědecká dráha doc. PhDr. Gabriely Žibritové je od počátku spjatá s pedagogickým univerzitním působením. Po absolvování oboru knihovnictví – literární směr v roce 1963 působila jako asistentka, později jako odborná asistentka a od roku 1990 jako docentka zmíněné katedry. Vyučovala různé předměty, ale její specialitou se stala teorie společenské komunikace a dějiny knižní kultury. Právě tato posledně uvedená disciplína se stala díky jejímu metodickému a koncepčnímu propracování moderním přitažlivým oborem. Má rovněž zásluhu na vytvoření specializace na historické knižní fondy a dějiny knižní kultury, v rámci níž vychovala celou řadu odborníků a specialistů, kteří našli uplatnění nejen v různých institucích zpřístupňujících knižní kulturní dědictví, ale také ve vědecké teorii a výzkumu.

Sborník kromě dvou článků jubilananky, v nichž se zamýšlí nad pedagogickou koncepcí přípravy odborníků v oblasti historických fondů (úvodní stať nazvaná *Príprava odborných pracovníkov pre oblasť dejín knižnej kultúry*) či rekapituluje svoji osobní profesní dráhu a dobu, v níž žila a působila (závěrečná osobní zpověď nazvaná příznačně *„O době, ľudoch a profesi“*), obsahuje dalších osm příspěvků.

Autory dvou z nich jsou její zahraniční univerzitní kolegové (prof. Krzysztof Migoń z Wrocławu a doc. Kristina Voit, CS. z Budapešti). Příspěvek Krzysztofa Migoňa *Výskumná paradigma súčasnej bibliológie* je rázu metodologického: zamýšlí se z mnoha úhlů pohledu nad tím, proč je předmětem zkoumání vědy o knize (bibliologie) knižní kultura jako integrující pojem. Kristina Voit se ve svém článku *„O exlibrise“* zabývá problematikou moderního exlibris, tedy exlibris jako grafického listu, které zažilo svůj největší rozkvět v 19. a 20. století, a jeho významem pro dnešní dobu, a to s ohledem na situaci v Maďarsku. Zbývající články dedikovaly paní docentce její studentky, dnes všechny úspěšné odbornice v oblasti historie knihy působící buď v knihovnické praxi, nebo v oblasti středního a vysokoškolského školství a v prostředí akademickém.

Pět studií je věnováno dějinám knihtisku a vydavatelství na Slovensku. Marta Fórišová ve svém příspěvku nazvaném *Kníhtlačiarsťvo v Bratislave v 17. storočí* rozebírá činnost čtyř bratislavských tiskáren 17. století a Yvona Kollárová se zaměřila na konflikty mezi několika bratislavskými vydavateli druhé poloviny